

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Беляєв С. Б.

професор кафедри педагогіки та психології

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

м. Харків, Україна

Однією з характеристик якості професійної підготовки майбутніх учителів є здатність до саморегуляції і саморозвитку на основі усвідомлення цілей педагогічної діяльності та необхідності пошуку нових підходів до розв'язання завдань професійної діяльності. Це вказує на доцільність спиратись на методологічні засади компетентісного підходу в освіті завдяки закладеним у його межах завданням формування у студентів необхідних для професійної діяльності якостей у вимірах об'єктивної шкали критеріїв та параметрів оцінки. В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова визначають компетентісний підхід одним із шляхів парадигмального вдосконалення освіти у зв'язку із його здатністю теоретично і емпірично описувати результати освіти, науково-методологічно забезпечувати вимірювальну якість освіти, створювати наукові засади для розроблення методів і **технологій** [2, с. 7].

У якості інструментарію компетентісного підходу визначаються ключові компетентності, суть яких різними дослідниками визначається як:

- сукупність певних знань, умінь, навичок, настанов вирішувати певні проблеми (В. О. Болотов, О. І. Пометун, В. І. Серіков, А. В. Хуторський);
- індивідуальна характеристика ступеня відповідності людини встановленим вимогам (Т. П. Голованова, А. К. Маркова);

- здатність до виконання певної діяльності (С. П. Бондар, Г. А. Полякова, І. В Родигіна).

У вирішенні завдання підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів нам є близькою позиція Б. І. Без'язичного розглядати професійну компетентність у якості інтегральної особистісної характеристики фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, які є достатніми для досягнення мети певного роду діяльності, а також його моральну позицію, що полягає у готовності ставити перед собою цілі та приймати рішення, здійснювати ефективну професійну діяльність і спілкування [1, с. 15].

Конкретизація роду діяльності звужує професійні вимоги у межах фахового спрямування до описаних категоріями освітньо-професійної програми підготовки фахівця знань, умінь, якостей. У вимірах компетентнісного підходу зазначені навчальні результати інтерпретуються у якості конкретизованих диференціальних компетентностей меншого порядку, які є запланованими і можуть бути об'єктивно оціненими, а у сукупності утворюватимуть загальні та предметні **компетентності** [2, с. 11].

Прагматизм компетентнісного підходу, визначення результатів освіти у якості ключових компетенцій, які потрібні для виконання професійних обов'язків, відповідає одночасно сучасним тенденціям реформування системи вищої освіти і нашим дослідницьким позиціям щодо удосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів. Акцентування уваги на результативності освітнього процесу у вимірах термінології компетентнісного підходу передбачає ініціювання змін у визначенні цілей, змісту, форм, методів навчання, системи оцінювання. На думку Л. Л. Антонюк, використання компетентнісних інструментів дозволяє узгодити викладання із навчальною траєкторією у визначенні мети навчання, змісту навчальної програми, механізмів оцінювання студентів [3, с. 17].

Ми згодні з позицією О. І. Пометун [4], що процес впровадження компетентнісного підходу вимагає переосмислення цілей освіти, що тягне за собою уточнення змісту освіти, вимог щодо формування освітньо-професійної

програми тощо. Підставою для таких висновків науковець вважає відмінність в освітніх парадигмах, на підставі яких формувались традиційні підходи підготовки фахівця (забезпечення мінімально достатнього рівня знань та професійних умінь) та упроваджується компетентнісний підхід із закладеними в його результатах потенційних можливостях оновлення змісту знань та професійних умінь. До тотожних висновків приходить у своєму дослідженні Т. А. Щебликіна, яка вважає компетентнісний підхід засобом оновлення змісту освіти шляхом його узгодження із сучасними вимогами, що матиме наслідком внесення змін в організацію і зміст професійної підготовки майбутніх учителів. При цьому загальною ознакою визначається посилення практико-орієнтованої і виховної складових [5, с. 139-140].

У зв'язку із цим є доцільним формування алгоритму внесення змін і узгодження змісту таких елементів професійної педагогічної підготовки, як: цілі, зміст, методи, форми організації освітнього процесу. Ключовим елементом для здійснення реформування системи професійної підготовки мають стати конкретизовані характеристики прогнозованих результатів, що дає можливість об'єктивно оцінювати результативність формування професійних компетентностей, визначити шкалу відповідності очікуваних результатів запланованим. При цьому результати професійної підготовки майбутніх учителів розглядаються у якості складових інтегрованого результату освіти та одночасно виступають вихідними характеристиками для визначення цілей, змісту, методів, форм організації професійної підготовки.

У ході визначення методів і засобів реалізації системи професійної підготовки майбутніх учителів нами було встановлено, що компетентнісний підхід має спільні позиції з особистісно-орієнтованим і діяльнісним підходами, які передували його упровадженню і визначали якісні характеристики функціонування систем освіти. Викладені у роботах І. Д. Беха, Є. В. Бондаревської, Е. Ф. Зеєра, Е. А. Плигіна, В. В. Серікова, І. С. Якиманської ознаки особистісно-орієнтованої освіти розкривають модель освітнього процесу, що спрямований на проектування індивідуального

життєвого досвіду у ході спільної активної діяльності учасників цього процесу, за якої фрагменти культури засвоюються через контекст. При цьому суб'єкт навчальної діяльності має розкрити і реалізувати свій потенціал, що на практиці забезпечується спеціальним добором змісту і структури навчального матеріалу, предметні дії з яким призводять до формування індивідуальної системи знань, що характеризується власною ідентичністю у сприйнятті світу і способів продуктивної діяльності у ході вивчення явищ, процесів, подій. У зв'язку із цим вибір методів реалізації системи професійної освіти передбачає врахування індивідуального досвіду у якості об'єкта вивчення та у якості прогнозованого результату, що ґрунтується на варіативності вибору методів і форм реалізації освітнього процесу.

Складові результатів компетентнісного підходу (знання, вміння, готовність до творчих дій) з позиції традиційної парадигми у вимірах діяльнісного підходу обумовлюються активністю особистості – основною характеристикою діяльності. Забезпечення активного характеру діяльності описується законом єдності діяльності і розвитку особистості С. Л. Рубінштейна, що вказує на доцільність у виборі методів реалізації системи професійної підготовки виходити із можливості забезпечення самостійної, активної діяльності із здобуття фахових знань, умінь, досвіду.

Таким чином, з позицій компетентнісного підходу в освіті реформування професійної підготовки майбутніх учителів передбачає послідовну конкретизацію цілей і змісту зазначеної підготовки. В основі зазначених змін має стати аналіз професійних завдань та перспективних вимог щодо якості підготовки фахівця. Вибір системи методів і засобів реалізації освітнього процесу має спиратись на індивідуальний підхід у вирішенні спектру професійних педагогічних завдань. Відсутність можливості створення уніфікованих поведінкових моделей також вказує на індивідуальний характер як принципову ознаку професійної педагогічної діяльності, яка має спиратись сформованих систематизованих знаннях, що конкретизуються у специфічному наборі умінь.

Література:

1. Без'язичний Б. І. Теоретичні і методичні засади формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Борис Іванович Без'язичний – Харків, 2016. – 40 с.
2. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. Семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ: [у 2 ч.]. Ч.1 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О.І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014 –370 с.
3. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід // Укладачі: Л. Л. Антонюк, Н. В. Василькова, Д. О. Ільницький, І. В. Кулага, В. Є. Турчаніннова. КНЕУ імені Вадима Гетьмана, 2016. – 61 с.
4. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті // Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 66–72.
5. Щєбликіна Т. А. Теоретико-методичні засади моніторингу навчальних досягнень студентів гуманітарних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів» : дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Таміла Анатоліївна Щєбликіна – Харків, 2016. – 467 с.